414

COLECTIA POVESTIRI
STIINTIFICO-FANTASTICE

CLUB

414

MAYA NICULESCU

Ochii sfinxului

*

HORIA ARAMĂ

- ***Vînătorul***
- ***Linişte în eter***

IPOTEZE EXTRAORDINARE

BOGDAN I. PAŞA

ENIGMELE PLANETEI MARTE, MAREELE ŞI DERIVA CONTINENTELOR TERESTRE

* * *

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: NICU RUSSU
Portret și desen interior: AUREL BUICULESCU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

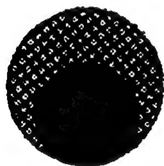
MAYA NICULESCU

Am fost întrebați adesea de ce unii autori ai colecției au o existență literară meteorică, de ce după o povestire publicată dispar de pe firmamentul anticipației. Problema este reală, dar ea ține nu atît de rigorile redacționale cît de meandrele biografice ale respectivilor debutanți și de faptul că împlinirile sînt mai rare decît încercările.

Ne bucurăm însă întotdeauna atunci cînd putem reînnoda firul început.

Maya Niculescu n-a mai fost prezentă în paginile colecției de la numerele 56—57, cînd i-a apărut povestirea „Prizonieri printre giganți". Între timp Editura tineretului i-a publicat povestirea „Statuia lui Ahile" (1967), Editura „Albatros" romanul „Vraciul din Himalaia" (1970), iar revista „Știință și tehnică" interesante note de drum. Cauza acestor lungi tăceri trebuie căutată tocmai în lungile călătorii pe care colaboratoarea noastră — însoțindu-și soțul, inginer — a trebuit să le facă pe meridianele lumii (în India, în Egipt, în America). După cum se vede, periplul a frînat fantezia, dar n-a ucis-o. Dovadă nuvela „Ochii sfinxului".

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XVIII
15 februarie 1972

Ochii sfinxului

de **MAYA NICULESCU**

Un cowboy la piramide

Sub cerul fierbinte şi purpuriu, peisajul părea nefiresc.

Marile piramide îşi odihneau giganticul trup de piatră pe nisipul fin, în care paşii uşori ai călătorului se înfundau pînă la glezne. Uneori păreau agăţate de boltă, suspendate în aer de un fir invizibil sau, mai curînd, creaţia unui miraj ce avea să se cufunde domol în măruntaiele pămîntului, împins de enorma lor masă de piatră. Culoarea lor era surprinzător de asemănătoare cu aceea a nisipului din jur, dar aceasta era, poate, doar o iluzie optică, căci dinspre Orient Ra vărsa deasupra deşertului ploaia de aur a razelor sale.

Dan îşi concediase ghidul, cu intenţia de a face în tihnă cîteva fotografii. Reglase obturatorul şi se oprise indecis alături de ruinele templului din faţa piramidei lui Mikerinos. În sfîrşit, se hotărî să intre pentru a încerca să surprindă o privire de ansamblu, avînd în prim plan o coloană năruită. Îngenunchease cu aparatul la ochi, căutînd un unghi mai bun, cînd... simţi la tîmplă o atingere neplăcută. Absorbit de imaginea pe care urma să o fixeze, îşi repezi palma spre obraz ca şi cum ar fi voit să alunge o muscă şi, spre surprinderea lui, atinse cu degetele ţeava rece a unui revolver. Sări în sus, fără să ştie cînd, şi se trezi în faţa unui foarte ciudat personaj. Înalt de aproape doi metri, destul de tînăr şi îmbrăcat din cap pînă-n picioare într-un costum de cowboy, necunoscutul continua să ţină pistolul îndreptat asupra lui cu un gest ameninţător.

— Nu-mi plac glumele proaste, ţipă Dan, crezînd că are de-a face cu vreuna din numeroasele nebunii ale tinerilor din zilele noastre. Aţi renunţat la costumele de muşchetar, la chitara de trubadur, la zdrenţele de hippie şi aţi început să-l imitaţi pe Garry Cooper ? [1]

Ciudatul individ rămase neclintit, mulţumindu-se să-l privească atent printre genele întredeschise, cu aerul unui trăgător încercat, care se concentrează înainte de a slobozi glonţul.

— Confunzi cumva piramida lui Mikerinos cu un „saloon" din vestul sălbatic ? întrebă Dan, încrucişîndu-şi braţele pe piept.

— Banii sau viaţa ! rosti rar străinul.

— Eşti nebun. Poate mă iei drept un milionar... şi încă unul dement, care umblă cu averea în buzunar.

— Vreau bani.

— Cît vrei, domnule ?

[1] Actor american specializat în crearea personajelor de cowboy.

— O liră.
— Am spus eu că ești nebun. Umbli într-un costum de operetă, care trebuie să fi costat... slavă domnului..., comentă Dan plimbîndu-și privirea de la sombreroul de fetru la cizmele înalte de piele fină, și... ești în stare să omori un om pentru o liră. Uite! Na-ți două și cară-te mai repede, că mă deranjezi.
Individul întinse mîna și luă banii cu un zîmbet satisfăcut.
Îi îndoi cu grijă, îi introduse tacticos într-un portmoneu, dar nu plecă. Se depărtase puțin și rămăsese în umbră, ezitînd.
Dan îl observă abia după ce făcu o a doua fotografie.
— Ei! Tot n-ai plecat? îi strigă el. Poate-ți pare rău c-ai cerut atît de puțin!
Tînărul scutură capul, vrînd să arate că nu despre asta era vorba.
— Mă întreb de ce ți-o fi trebuind o liră, mormăi Dan. Pentru unul ca tine suma trebuie să fie cu totul neînsemnată.
Celălalt deschise gura ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar probabil că se răzgîndise, fiindcă o închise la loc fără să fi slobozit vreun sunet.
— Ei! Viteazule! Ce-ai încremenit aici? îi strigă Dan după ce mai făcu două-trei fotografii.
Elegantul cowboy clipi din ochi jenat și, foarte nesigur că face bine ce face, dădu cel mai neașteptat răspuns pe care Dan și l-ar fi putut imagina.
— Am vrut să aud Sfinxul cel Mare, dar nu m-au lăsat. La intrare era un om care mi-a cerut o liră. Cînd a văzut că nu am, a început să se răstească la mine. Mi s-a făcut frică și m-am pierdut în mulțime.
Dan făcu eforturi să nu rămînă cu gura căscată.
— Te referi la spectacolul „Sunet și lumină"? întrebă el.
Tînărul dădu din cap, oarecum nedumerit.
— Am vrut să-l aud... seara trecută.
— La orice spectacol se plătește o taxă de intrare. Treaba asta o știu și copiii. S-ar zice că ai căzut din Lună și ai aterizat în cap.
— Vin de departe și nu cunosc obiceiurile locului, se scuză necunoscutul.
— Ești, într-adevăr, un crescător de vite din Sierra care a descins pentru prima oară între oameni sau un evadat din spitalul de nebuni? întrebă Dan, simțindu-se cuprins de o ciudată durere de cap. Și costumul ăsta cu care te-ai înpopoțonat... Așa umblați voi acolo... acasă la tine?
De astădată omul păru de-a dreptul supărat și-l învălui pe Dan într-o privire foarte severă.
— Nu Nu umblăm așa, dar am vrut să vin într-o ținută convenabilă. Am recepționat posturile voastre de televiziune și am constatat că majoritatea oamenilor sînt îmbrăcați așa.
— Și că fac rost de bani ca tine adineaori, somînd pe semenii lor cu pistolul?
— Exact.
Dan trase adînc aer în piept, forțîndu-se să pară cît mai natural.
— Uite ce-i drăguțule, de cînd ai ieșit din balamuc, ai văzut pesemne prea multe filme cu cowboy, spuse el ferindu-se discret în spatele unui zid ruinat. Ai avut noroc că sînt eu băiat bun, dar

ascultă-mă bine! Dacă mai procedezi așa, riști să ajungi la pușcărie sau înapoi la casa de... Și acum cred că e timpul să faci cale întoarsă, eu unul m-am săturat de tine pînă-n gît.

Străinul rămase nedecis cîteva clipe, apoi îi întoarse spatele, oarecum dezamăgit, și se îndepărtă cu pași mari.

Dan respiră ușurat, gîndindu-se că, oricîtă pasiune ar fi nutrit pentru milenarele comori de artă ale vechiului Egipt, nu i-ar fi plăcut să-și lase oasele la umbra piramidelor.

Ajunsese la concluzia că individul părea destul de nebun ca să-i descarce pistolul în piept.

Spectacol „SUNET ȘI LUMINĂ" la piramide. Atențiune!!! SFINXUL VA VORBI!

Noaptea era plăcută și răcoroasă. Pe cerul întunecat și blînd, nici o urmă de nor nu stăvilea clipirea argintie a puzderiei de stele, ce pluteau în haos, colorînd depărtările cu reflexe de basm. In aer se strecura un miros ușor de tutun bun, de parfumuri scumpe. Vîntul ce cutreierase în zori pustiul, stîrnind vîrtejuri în nisipul aproape alb, se potolise și acum abia adia, făcînd să foșnească mătăsurile sau borurile largi de pai lucios pe care moda acelui an le impusese femeilor elegante. In jur răsunau crîmpeie vesele de conversații purtate în toate limbile de oameni tineri sau de oameni care voiau să pară tineri și părăsiseră pentru cîteva ore fotoliile confortabile ale hotelului pentru scaunele pliante așezate chiar pe nisip în vederea spectacolului. Stăteau cu spatele spre geamurile discret luminate ale restaurantului „Hilton" și cu fața în întuneric, dar, din pricina agitației din micul lor univers, a brichetelor care scăpărau, luminînd cîte o porțiune de obraz, sau poate, mai ales, din pricina boltei înstelate, care atrăgea toate privirile, puțini își dădeau seama cît de neagră, de copleșitoare și neliniștită era noaptea aceea. De n-ar fi fost așa, în locul beznei din fața lor, ar fi trebuit să se zărească profilat pe cer conturul gigantic al celor trei piramide mari, poate și umbra Sfinxului, al cărui glas așteptau să-l asculte. Acoperite de cortina opacă și catifelată a nopții, construcțiile faraonilor fuseseră deocamdată lăsate pradă indiferenței, ca și vestiții suverani ai Egiptului, expuși acum sub vitrine de sticlă, într-o sinistră aliniere, într-una dintre sălile muzeului din Cairo.

Oamenii care așteptau începerea spectacolului „Sunet și lumină" preferau să se lase vrăjiți de farmecul nopții, erau fericiți că trăiesc, rîd, iubesc.

— N-am văzut niciodată atîtea stele!

— *C'est vraiment beau, cheri!*

— *Es ist eine wunderbare Nacht!*

Deodată negura nopții fu sfîșiată de o rază subțire, șovăitoare, care mîngîie întunericul și se opri pe fața Sfinxului. Oamenii tăcură, încremeniți, cu privirile ațintite asupra enigmaticului stăpîn al împărăției adormite. Chipul de piatră surîdea cu același zîmbet pe care-l adresa lumii de patru-cinci mii de ani, poate mai mult. Fruntea lui mîndră era înălțată către cer, doar zîmbetul părea adresat oamenilor de azi, ca și celor din vremuri străvechi, pe care fără

îndoială îi văzuse și care i se păruseră atît de mărunți încît nici nu observase cînd au pierit în bezna veacurilor.

Curînd o voce gravă străpunse tăcerea :

„O ! Ra, zeu al divinului soare, de mii de ani prima rază a dimineții îmi luminează chipul și ultima scînteiere a amurgului mi se stinge pe buze. La picioarele mele a început Istoria. I-am văzut pe Keops și pe Mikerinos, pe Alexandru Macedon, care era pe cît de viteaz pe atît de înțelept, la umbra mea s-a recules marele Cezar și l-am urmărit pe Napoleon conducîndu-și oștile. Am văzut crescînd și dispărînd orașe, întemeindu-se și pierind imperii. Doar eu... simbol al marelui Ra... am rămas același."

Întregul colos era acum învăluit într-o lumină albăstrie cu reflexe rașiatice, tremurătoare, imitînd sclipirile lipsite de tărie ale răsăritului. Chipul omenesc era susținut de un trup de fiară : un leu culcat într-o atitudine de veghe. Statuia aureolată părea că plutește în întuneric, strivind lumea cu superioritatea zîmbetului ei.

„Numele meu nu a fost întotdeauna același" — povestea sfinxul... și, ca la un semnal, din toate colțurile pustiei răzbătură voci de femei, adresînd invocații în acordurile unei orgi nevăzute :

„O ! Tu, simbol al cumplitului soare ;
O ! Rege al deșerturilor...
Ocrotitor al fericitului Egipt ;
Stăpîn al Nilului cel dătător de viață ;
O ! Sirias !"

„Tîrziu, doar cu patru secole înaintea erei voastre, Herodot m-a denumit sfinx, folosind un cuvînt din țara sa. * Ca și odinioară, oamenii vin la picioarele mele, implorîndu-mă să dezleg tainele cerului către care este oțintită fruntea mea, ale pămîntului, pentru că trupul meu este de piatră, secretele lumii animale, fiindcă eu însumi am un trup de fiară, și enigmele omenirii, întrucît port un chip de om.

În această noapte voi povesti despre începuturile istoriei..., despre Keops, care din timpul vieții a început să construiască marea piramidă în adîncul căreia trebuia să aștepte reînvierea, înconjurat de soții, prieteni și sclavi, de toată regala splendoare a unui mare faraon."

Și iată că vraja începe.

Sute de reflectoare, ascunse printre ruinele templelor din jur, învăluie marea piramidă, care se iluminează lent pe ecranul de smoală al orizontului, ca și cum s-ar trezi din somnul ei de milenii. Luminile își schimbă în permanență reflexele : albăstrii, violete, verzi, argintii. Simfonia de culori a cerului din țara Nilului împrumută feeria ei suprafețelor unghiulare ale colosului de piatră. Se aud voci, ordine, trompete. Marele faraon vine să inspecteze lucrările. Urmează moartea lui Keops, ceremonia mumificării, cîntecele marelui cortegiu ce însoțește la locul de veci pe zeul-rege și, în sfîrșit, ordinul marelui preot, care poruncește închiderea ultimei lespezi.

Sfinxul începe să depene acum istoria faraonului Mikerinos și a piramidei sale.

Dan se simți deodată istovit de eforturile pe care le făcea să înțeleagă textul. Era marți, și spectacolul era în limba germană. Își

* Herodot folosește cuvîntul „sfinx" referindu-se la statuile cu trup de leu și cap de om din vechiul Egipt. Nu pomenește însă de sfinxul cel mare din fața piramidelor.

reproșa în gînd că nu s-a uitat în program. Miercuri era vorbit în franceză, vineri în italiană și în restul zilelor în engleză, pentru că majoritatea turiștilor erau americani, englezi sau cunoscători ai acestei limbi. Dintre toate, germana era limba pe care Dan o știa cel mai prost. Dacă s-ar fi uitat în program, ar fi putut să aleagă altă zi. De fapt, nici nu avusese intenția să vină azi. De ce venise? Se hotărîse în urma discuției cu nebunul? Nu era exclus. De cum intrase, își aruncase privirile peste tot, încercînd să descopere uriașul sombrero. Nezărindu-l, fusese oarecum dezamăgit. Probabil că tipul mințise, vorbise anapoda sau, pur și simplu, aflase între timp că spectacolul de marți este în nemțește. Nu părea deloc un poliglot. Vorbea un soi de argou de văcar din Texas. Gesturile îi erau însă mult mai reținute. Ce tip aiurit!

Reflectoarele ascunse scăldau monumentele în toate nuanțele de culori. Erau luminate Sfinxul, piramida lui Keops și, recent, se învăluise în purpură cea a lui Mikerinos. Sfinxul povestea cum el, regele pustiei, fusese acoperit de nisipuri. Doar capul lui imens mai trona deasupra dunelor. Mikerinos, pe atunci un foarte tînăr prinț, venise să se odihnească la umbra lui. Sfinxul îi ceruse să-l dezgroape din valurile de nisip, să-i redea măreția de altă dată, promițîndu-i, în schimb, că-l va ajuta să fie ales faraon el, Mikerinos, dintre cei o mie de fii ai lui Keops. Parcă așa spunea... el, dintre cei o mie...

Noaptea era plină de vrajă și Dan nu văzuse niciodată atîtea stele. Se simțea obosit, incapabil să urmărească monologul sfinxului și se pierdu în contemplarea decorului de basm, la farmecul căruia regia și tehnica modernă jucoseră un rol deloc neglijabil. Curînd simți o senzație de moleșeală în tot corpul și poate ar fi alunecat într-un somn dulce, legănat de vise dacă nu s-ar fi simțit observat.

Locurile din preajma lui fuseseră pînă atunci libere. Nu erau prea mulți cunoscători de limbă germană în sezonul acela la Cairo. În ultima clipă se așezase însă cineva în stînga lui, cineva care-l observa cu atenție. Dan nu știa cînd venise. Îi simțea doar prezența. Cînd întoarse capul, zări privirea plină de întrebări a cowboy-ului de dimineață. Deodată își dădu seama că seamănă cu Old Shatterhand și îi spuse în glumă:

— Hello, Old!

Tînărul îl apucă de braț. Se afla într-o stare de enervare pe care Dan nu și-o putea explica.

— Asta este o escrocherie nemaipomenită, spuse el conspirativ.

— Ce vrei să spui?

— Știi că nu vorbește Sfinxul. Peste tot sînt microfoane, difuzoare, amplificatoare.

— Dar ce-ți închipuiai? Cum o să vorbească Sfinxul? Doar e o statuie de piatră.

— Mă întreb și eu...

— Ce te întrebi?

— Dacă este în întregime din piatră.

„Iar l-a apucat criza", gîndi Dan.

— Vino cu mine să ne convingem.

Dan nu știa de ce-l urmase. Poate din curiozitatea ce se deșteptase în el încă din clipa cînd se aflase pentru prima dată în fața

acestui semen ciudat, în care forța brutală se asocia cu candoarea unui copil.

Străinul își părăsise locul și pornise mult în dreapta, înaintînd în noaptea neagră care se căsca în jurul ariei luminate de reflectoare. Dar pășea în urma lui fără să se întrebe care este ținta călătoriei lor.

Se opriră în spatele ruinelor unui mic templu.

Necunoscutul contempla cerul înstelat. În depărtare se zăreau luminile spectacolului, se auzeau voci, urale, zgomotele unei întreceri cu care de luptă. Mikerinos, învingător în toate jocurile războinice, avea să fie proclamat faraon, așa cum îi prezisese Sfinxul. Din respect pentru Keops, el urma să-și construiască o piramidă mai joasă decît cea a înaintașului său.

— Ce povești trăsnite, oftă străinul.

— Cum te numești ?

— Spune-mi cum vrei, dacă ții să-mi dai un nume.

— Am să-ți spun Old.

Celălalt zîmbi ca și cum numele i-ar fi făcut plăcere.

— Sînt într-adevăr bătrîn, spuse el aproape în șoaptă, și... vin dintre stele.

— E frumos acolo ? întrebă ironic Dan.

Străinul îi surprinse intenția și zîmbi.

— Dacă n-ai arăta ca un văcar din Texas, poate că te-aș crede, spuse Dan cu compătimirea pe care oamenii o acordă de obicei nebunilor pașnici.

— Este atît de neobișnuit costumul meu ? Am văzut chiar în seara aceasta cîțiva tineri îmbrăcați la fel.

— Le place unora să se împopoțoneze așa, ca și ție de altfel. În sfîrșit, asta e treaba lor atîta timp cît nu supără pe nimeni și nu au pretenția să-i ia cineva în serios.

— Înțeleg, dar eu nu am nici o vină. Imaginează-ți că ar trebui să călătorești pe altă planetă. Una dintre preocupările majore ar fi aceea de a-ți întocmi o înfățișare cît mai apropiată de a ființelor care o locuiesc. Dacă ai apărea aici sub forma sfinxului din Giseh, ai risca să fii ucis cu tunurile sau dezintegrat. În cel mai fericit caz, toate ființele ar fugi din calea ta. N-ai putea să stabilești nici o legătură cu ele.

— Ceea ce nu este cazul tău și cea mai bună dovadă este că ai izbutit să mă faci să pierd noaptea cu tine. Cum ai reușit ?

— Foarte simplu, spuse Old cu cea mai mare seriozitate. Din fericire, stațiile voastre de televiziune sînt destul de puternice. Am recepționat programele prin sateliții noștri, am introdus datele în calculatoare și rezultatul a fost că această ținută face o impresie excelentă asupra oamenilor.

— Și facem rost de bani lipind un pistol de tîmpla primului individ care ne iese în cale.

Dan începu să rîdă în hohote. Nu reușea să se stăpînească, deși nu intenționa să-și supere interlocutorul. Trebuia să recunoască : era un tip nostim și reușise să-l amuze.

— De ce rîzi ? întrebă Old cam încruntat.

— Mă gîndeam ce idee greșită și-ar putea face alte lumi despre noi dacă ne-ar studia programele de televiziune. Foarte multe posturi emit de dimineața pînă seara filme cu cowboy. Oamenii sînt

mari amatori de asemenea poveşti distractive şi relaxante. Ai observat de la început că ne plac poveştile.

— E revoltător şi de neînţeles, se supără Old.

— Tot este bine că nu prea emitem filme cu balauri, preciză Dan, recapitulînd în gînd întîlnirea din zori. Ştii, nu mi-ar fi plăcut deloc să mă trezesc cu unul dintre cele şapte capete încolăcit după gît.

— Bineînţeles, spuse cu seriozitate Old, şi Dan observă că personajul nu avea cîtuşi de puţin simţul umorului. Hazul pe care-l producea izvora tocmai din faptul că privea lucrurile cu cea mai mare seriozitate.

Îl măsură pentru prima dată cu o deosebită curiozitate. Nu părea un farsor, poate nici nebun, mai curînd vreun ins provenit din vreo insulă îndepărtată şi pustie, care şi-a făcut despre restul lumii o părere ciudată. Curios...

— Vrei să m-ajuţi ? solicită Old. Eu nu cunosc temeiurile lumii voastre.

— N-am spus că te-am crezut, se apără Dan.

— Ce pierzi dacă mă crezi ?

— Depinde ce vrei să faci.

— Trebuie să aflu taina lui Uranus, primul dintre locuitorii oceanului ceresc care a venit pe planeta voastră. Pînă acum am auzit numai basme.

— A lui Uranus ? Ah ! dacă numai despre atît este vorba...

Old îl săgetă cu privirea.

— Nu-ţi bate joc de mine, spuse el cu un ton care-l făcu pe Dan să tresară. Nu există în tine nimic altceva decît teama de necunoscut ? Nici o urmă de curiozitate ? Nu te întrebi de ce a trebuit să vin pînă aici ? Nu vrei să ştii nimic mai mult decît semenii tăi şi regreţi că nu te-am lăsat să te legeni în basme ? Te-aş putea face să înţelegi şi să străbaţi cu ochii minţii lumi care au apus, dar lasă-mă să trec peste acel instinct de conservare care-ţi paralizează mintea.

Avea o voce tărăgănată, uşor dispreţuitoare.

Sus, deasupra lor, stelele sclipeau tainic şi noaptea îi înconjura de pretutindeni, izolîndu-i de restul lumii. Dan avu presimţirea unei catastrofe. Teama plutea în aer şi gînduri înspăimîntătoare îl asaltau. În faţa lui, Old medita. Ochii săi străluceau în întuneric şi Dan se pierdu în ei. Avea impresia că totul se leagănă în jurul său într-o mişcare ritmică, hipnotică.

— Nu văd cum te-aş putea ajuta, se apără el. N-a rămas nici un chip al lui Uranus. Nu ştiu decît poveşti. Pămîntenii au uitat istoria începuturilor şi este în firea lor ca atunci cînd nu reuşesc să dezlege tainele să inventeze mituri. Poveştile lor sînt însă frumoase şi învăluie în poezia lor secretele care au pierit odată cu moartea străbunilor, cu distrugerea inscripţiilor săpate în piatră sau cu arderea bibliotecii din Alexandria. Deseori ele nici nu sînt simple închipuiri, ci încifrează, poate, cele mai esenţiale adevăruri ale antichităţii, ce s-au imprimat în mintea oamenilor tocmai datorită ineditului sau dramatismului lor. În locul tău, n-aş arunca cu pietre în mituri.

— Povestesc legendele voastre despre Uranus ?

— Da.

— Ca despre un vrăjitor ?

— Nu. El a fost primul zeu al omenirii. Zeul cerului înstelat ce dezmierda pămîntul cu vînturi și ploi. Din cîte mi-aduc aminte, Diodor din Sicilia afirma că mitologia greacă era de acord cu manuscrisele bibliotecii din Alexandria cînd îl înfățișau ca fiind cel mai de seamă zeu al bogatei și civilizatei Atlantide. Se mai spune că el a scos pe oameni din starea de sălbăticie, i-a învățat să măsoare anul prin mersul Soarelui și ziua prin acela al Lunii și tot el a împărțit anul în anotimpuri. Ignoranții, care nu cunoșteau ordinea eternă a mișcării astrelor, îl considerau o ființă supranaturală și au dat numele lui Universului. Fiii săi au fost denumiți titani.

— Asta este tot ce știu pămîntenii despre Uranus ?

— Este, într-adevăr, foarte puțin, recunoscu Dan. Mai sînt totuși alte legende, dar mult prea fantastice pentru tine, care nu ești deprins cu poveștile.

— În noaptea asta sînt gata să le-ascult.

— Se mai spune că ultimii fii ai lui Uranus erau niște monștri înspăimîntători. Trei dintre ei, ciclopii, avînd un singur ochi în mijlocul frunții, făureau în atelierele lor subpămîntene fulgere și trăsnete nimicitoare. Alții aveau pe trupurile lor o sută de brațe lungi ca niște tentacule sau erau niște monștri gigantici, necruțători și hidoși.

Old păru dintr-o dată foarte interesat.

— Ce-au devenit aceste întruchipări ?

— Se pare că Uranus însuși îi ura și-i arunca în măruntaiele pămîntului. Acolo ei s-au răzvrătit împotriva tatălui lor, iar unul dintre titani, Cronos, l-a ucis pe Uranus. În aproape toate textele vechi domnește credința că ei au dispărut complet mult mai tîrziu, în războiul pe care l-au dus împotriva lui Iupiter și Osiris.

— Osiris, un nume de pe planeta mea... Cine era pentru voi ?

— Se spune că făcea parte din a patra generație de zei și este primul dintre ei care a murit. Este o poveste bizară, a cărei semnificație este foarte controversată.

— Vrei să spui că a murit așa cum se întîmplă cu voi, pămîntenii ? Cum s-a putut întîmpla una ca asta ?

— Din pricina luptelor cu titanii, o parte dintre zei părăsiseră Atlantida în căutarea unor locuri mai liniștite. Așa a ajuns Osiris în Egipt. Istoricii vechi spun că pe coloanele ridicate de el scria că Osiris a irigat țara de la malurile Nilului, a făcut unelte agricole și arme împotriva animalelor sălbatice, a stabilit scrierea și a învățat pe oameni principii de astronomie. Apoi a călătorit în Arabia, India și pînă la marginile pămîntului în fruntea unei expediții pașnice pentru a învăța pe băștinași agricultura, sperînd să-i scoată astfel din starea de sălbăticie. Și iată că zeul cel bun este ucis de fratele său Seth. Trupul i-a fost despicat și împrăștiat în lume. Isis, soția lui îndurerată, îl plînge, îl caută, reușește să-i găsească membrele ciuntite, le unește și, cunoscînd secretul nemuririi, reușește să-l readucă la viață, dar Osiris nu mai reapare niciodată în lumea viilor, ci este primul zeu care se îndreaptă către regatul morților, asupra căruia va domni de atunci încolo. După moartea sa, Isis i-a născut un fiu, pe Horus, pe care l-a crescut în mlaștini pentru a-l feri de furia lui Seth. Cînd Horus a crescut mare, după îndelungate lupte, a reușit să-l învingă pe ucigașul tatălui său și l-a dăruit legat mamei

sale, Isis, pentru a-și răzbuna soțul ucis. Contrar tuturor așteptărilor, Isis nu l-a distrus pe Seth, ci l-a eliberat pentru a nu distruge echilibrul acestei lumi care, după cum afirmă Plutarh, n-ar fi completă dacă principiul răului ar dispărea. Într-un anumit sens, răul produce intervenția binelui, iar lupta dintre cele două principii opuse dă naștere progresului. Se pare că Horus a fost ultimul rege divin, cu el s-a încheiat domnia zeilor și a început aceea a oamenilor.

— Ce s-a întîmplat cu zeii rămași în Atlantida ?

— Au pierit zguduiți de cutremure, acoperiți de cenușă, iar apoi de ape împreună cu întregul continent.

— Deci experiența a fost catastrofală.

— Care experiență ?

— Cea încercată de Uranus, marele geniu al planetei mele.

— Îmi amintesc că unul dintre vechii greci dădea o definiție foarte interesantă acestor oameni cu scînteie divină. Spunea că, spre deosebire de alte ființe, în afară de trup și suflet, ei aveau și o inteligență de un tip foarte special, care ar rămîne pe pămînt chiar după moartea lor.

— Este interesant ce spui, dar Uranus a fost un geniu din lumea noastră, iar inteligența lui ați moștenit-o voi. Unde v-a dus ?

— Știu prea puțin despre Uranus ca să-mi pot da seama dacă el a influențat în vreun fel oarecare evoluția noastră. În momentul de față sîntem în plină dezvoltare. Tehnologia noastră este avansată. Construim mașini care ne ușurează munca, dar făurim și altele cu ajutorul cărora ne ucidem între noi.

— De ce o faceți ?

— Poate că n-am ajuns încă la maturitate.

— Mașinile voastre sînt vii ?

— Deocamdată le înzestrăm cu creier, glumi Dan.

— Deci n-ați aplicat teoriile lui Uranus...

O ceață ușoară plutea în jurul lor, separîndu-i de restul lumii, într-un loc unde se putea spune orice. Figura lui Old era destinsă, dar trupul lui se scutură de un fior, ca și cum i-ar fi fost frig. Avu atunci pentru prima dată un gest familiar. Se sprijini de Dan cu afecțiune, căutînd parcă ocrotire.

— Mă așteptam la cu totul altceva, șopti Old. Începe să mă cuprindă un sentiment nedefinit, care în lumea mea nu există.

Avea vocea sugrumată.

— Îți este frică, spuse Dan.

— Se poate.

— Este greu să afli ce s-a întîmplat acum atîtea milenii, poate că este și primejdios. Herodot afirmă că preoții egipteni i-au interzis să scrie despre anumite lucruri. Diodor scrie că ei șterseseră inscripțiile de pe anumite coloane, considerînd periculos ca muritorii de rînd să cunoască secretele zeilor. Se mai spune că pe soclul Sfinxului se afla următoarea inscripție : „Atunci cînd muritorii vor afla tainele ce mențin echilibrul Universului, Sfinxul va rîde și lumea se va sfîrși".

— Lasă poveștile, se supără Old, în noaptea aceasta Sfinxul va vorbi, și eu sînt aici ca să-l ascult.

Vocea lui se transformase într-un murmur înăbușit.

— Ai început să dai din nou semne de nebunie. Ţi-am spus că Sfinxul este de piatră. Este o operă de artă care n-a avut niciodată viaţă. Mă irită faptul că nu vrei să înţelegi.

— Nu sînt nebun. Sînt un explorator al Cosmosului şi am fost trimis să văd care au fost rezultatele experienţei lui Uranus.

— Văd că te obsedează.

— Ţi-am spus că era un mare geniu. Cu multe milenii în urmă el a înţeles că în viitor nu ne vom mai putea servi de maşini moarte. Se prevedea că ele vor necesita cantităţi din ce în ce mai mari de combustibil şi că acestea se vor epuiza. Se mai ştia că emanaţiile lor vor otrăvi aerul, pămîntul şi apa şi că vor sfîrşi prin a distruge viaţa. Celelalte genii erau de acord cu Uranus, dar considerau că toate acestea se vor întîmpla foarte tîrziu şi că în vremea aceea nu constituiau încă un motiv de îngrijorare. Îndurerat de uşurinţa lor, Uranus a părăsit planeta înconjurat de puţini discipoli, avertizînd că vom veni să-l căutăm atunci cînd profeţiile lui vor deveni realitate şi că vom pieri dacă el nu va reuşi. Înţelegi acum ? Mă tem că a dispărut fără să reuşească.

Resemnat, Dan hotărî să intre în joc :

— Ce voia să facă ?

— Maşini vii.

Dan tresări, dar, observind că Old avea ochii fixaţi într-un anumit punct pe cer, se feri să-l întrerupă. Trupul străinului căpătase o rigiditate de statuie, fruntea îi era brăzdată de cute adînci şi privirea lui părea că urmăreşte ceva ce scăpa vederii muritorilor de rînd. Lui Dan i se păru că ochii aceia cu sclipiri de flacără contemplau lucruri pline de măreţie şi de groază, fenomene din alte lumi pe care el nu le întrezărise decît în vis. Totul nu dură însă decît o clipă. Foarte curînd, Old deveni apropiat şi cald.

— Te-a speriat ceea ce ţi-am spus ? întrebă el.

— Te referi la maşinile vii ? Tu le-ai văzut ?

— Nu. Dar Uranus susţinea că, teoretic, realizarea lor este posibilă. Procedeul pe care urmărea să-l aplice părea foarte simplu pentru noi, nemuritorii. Uranus voia să pornească de la animale. Probabil că o asemenea idee, venită din partea unor fiinţe care posedă o tehnologie atît de avansată, ţi se pare ridicolă. Unele animale realizează însă adevărate performanţe. Înoată în adîncul oceanelor, se înalţă în văzduh, sapă tuneluri în pămînt. Dacă ar putea fi condiţionate, aşa încît să realizeze o seamă de munci foarte utile, am putea renunţa la maşini complicate şi costisitoare, care consumă carburanţi nocivi.

— Animalele lucrează prea încet, ripostă Dan.

— Este numai o iluzie. Ele lucrează repede în raport cu volumul lor. Un animal care trăieşte în pămînt sau în scorburi reuşeşte să sape tuneluri cu o viteză impresionantă pentru mărimea lui. Dificultatea constă în faptul că majoritatea insectelor, a păsărilor şi a altor animale sînt mici. Ele pot fi însă aduse la dimensiuni enorme printr-o simplă dezintegrare urmată de o reintegrare.

— Vrei să spui că o cîrtiţă poate ajunge la proporţiile unui elefant ? întrebă Dan.

— Da. Asemenea giganţi domesticiţi, condiţionaţi, ar putea răspunde ordinelor unei fiinţe înzestrate cu raţiune. Ei ar da un randament mare, rămînînd în acelaşi timp vietăţi cu instincte de apă-

rare, care respiră şi se hrănesc ca orice alte animale...

— Care ar fi însă excepţii de la legile naturii, de fapt, nişte monştri, interveni Dan.

— Aşa au sugerat şi atunci majoritatea zoologilor din Marele consiliu, dar au fost laşi. S-au temut de verdictul viitorului şi au alcătuit o decizie prin care făceau elogiul lui Uranus, hotărînd, în acelaşi timp, ca el să plece aiurea pentru a-şi experimenta teoriile, întrucît acestea ar putea fi periculoase pentru noi. De altfel, pe planeta noastră animalele erau pe cale de dispariţie. Mai rămăseseră cîteva specii domesticite. Acum au dispărut şi acelea demult.

— Găsesc că decizia lor era, în acest caz, logică. De ce spui că au fost laşi ?

— Fiindcă nici unul dintre ei nu a acceptat să-l însoţească pe Uranus. Înţelegi ? N-au vrut să declare făţiş că nu sînt de acord, dar s-au eschivat. Şi Uranus a hotărît să se lipsească de ei. A plecat, a semnalizat că a ajuns aici şi de atunci nu se mai ştie nimic. Din păcate, profeţiile lui s-au adeverit. Pe planeta mea viaţa devine din ce în ce mai tristă. Vînturi de cenuşă bîntuie pămîntul acoperit de o crustă lucioasă şi greu mirositoare. Au pierit florile, iar pajiştile sînt vîscoase şi negre.

Vorbea sacadat, cu toţi nervii încordaţi.

— Poate că voi, sau urmaşii voştri, veţi găsi o soluţie, interveni împăciuitor Dan.

— Sîntem nemuritori.

— Vrei să spui că rezistaţi timpului la infinit ?

— Nu rezistăm la infinit, dar, din vreme în vreme, atunci cînd organismul nostru dă semne de îmbătrînire, ne dezintegrăm într-un laborator în care au fost introduse substanţele organice şi minerale pe care celulele noastre le-au pierdut, pe urmă, prin reintegrare, organismul nostru îşi recapătă tinereţea. Înţelegi cred ce important este ca substanţele pe care le folosim să fie pure ? Maşinile ne periclitează existenţa şi totuşi nu ne putem lipsi de ele. Dacă Uranus ar fi reuşit...

Old scruta din nou cerul înstelat cu o privire grea şi Dan se întrebă dacă ochii lui strălucitori reuşeau să străpungă tenebrele. Nu bănuia încă ce aştepta de la el străinul, dar simţea că în curînd trebuia să se întîmple ceva.

— E timpul să mergem, spuse Old. Dintr-o clipă într-alta ochii Sfinxului se vor lumina. Vezi steaua aceea albă ? Raza ei îl învăluie o dată la 11 000 de ani.

Dan simţi un fior străbătîndu-i trupul. Noaptea era mută şi neagră. Luminile şi zgomotele spectacolului „Sunet şi lumină" încetaseră demult, fără ca el să observe. N-ar fi vrut să-l urmeze pe Old şi totuşi păşea uşor în urma lui, ca şi cum trupul i-ar fi acţionat mecanic, supus unei voinţe străine, mult mai puternică decît a lui.

Ajunseseră în faţa figurii mîndre a Sfinxului cînd, din înaltul cerului, se auzi un murmur surd, impresionant, ca o chemare a depărtărilor. Dan nu-şi putea dezlipi privirea de chipul de piatră şi abia reuşi să-şi stăpînească un strigăt de teroare, cînd o rază de lumină rece, violetă străpunse bezna, fără s-o împrăştie, şi veni să aureoleze capul Sfinxului. Pe urmă lumina se subţie, mărindu-şi intensitatea, se împărţi în două fascicule distincte şi se opri asupra ochilor care o absorbiră, transformîndu-se ei înşişi în două surse de

foc. Fiara de piatră rămăsese la fel de imobilă, doar privirea ei de flacără mătura orizontul. Fața gigantică devenise deodată ciudat de vie, iar zîmbetul întipărit pe buzele ei păru celor doi spectatori distant și răutăcios.

Dan simți în tot trupul o durere atroce, ca și cum întreaga lui ființă s-ar fi sfărîmat, pe urmă își pierdu greutatea și i se păru că plutește în timp și în spațiu. Curînd, în fața lui se ridică o barieră de fum vîscos, învăluitoare, sufocantă, de netrecut. Se simți căzînd în gol, așteptînd să se disperseze în hăuri, dar atunci se trezi împins de Old. Il auzi șoptindu-i să privească ochii Sfinxului pînă ce lumina va birui tenebrele, dar nu fu capabil să se supună și-și pierdu cunoștința. Cînd își reveni era într-adevăr lumină, deși o ceață subțire plutea încă în jurul său.

Dincolo de baraiul timpului

— N-aveam dreptul să te iau cu mine, i se adresă Old. M-am temut că n-oi să reziști.

Dan nu se grăbi să-i răspundă. Se simțea ușor, tînăr, clocotind de viață. O ușoară amnezie îl împiedica să-și pună întrebări, și starea aceasta de detașare îi făcea plăcere. Ar fi vrut să se îmbete de cer și soare, dar i se păru că Old îl privește cu severitate.

— Ce vrei de la mine?

— Să privești și să încerci să-mi explici. Ți-am spus, eu nu cunosc lumea voastră. Poate că nici Uranus n-a cunoscut-o. Încearcă să vezi, să înțelegi ceea ce noi nu putem înțelege.

— Nu văd nimic deosebit, răspunse ușuratic Dan. Ne aflăm pe o înălțime înconjurată de junglă. În fața noastră pămîntul pare să fi fost defrișat pe o mare întindere, iar în centru au fost construite clădiri de forme ciudate. Cea din mijloc este o uriașă piramidă în trepte.

— Este aidoma clădirilor în care sînt adăpostite dezintegratoarele, observă Old.

— Văd și oameni. Par sălbatici și totuși lucrează într-o ordine desăvîrșită. Crezi că sînt în slujba semenilor tăi? Cum ar fi putut să-i convingă?

— Nu știu. Să ne apropiem de tinerii care vin din junglă.

— Nu par hipnotizați și nici stăpîniți de teamă. Aduc a animale ciudate. Toți sînt foarte tineri. Ba nu. Pe marginea drumului este o femeie bătrînă, bătrînă.

Ciocănea ușor cu mîinile ei uscate două nuci de cocos. Buzele i se mișcau într-una, părînd că descîntă sau blestează. Era o bătrînică înrăită, cu ochii de pisică sălbatică și privirea încărcată de ură. Se făcuse mică în spatele unui tufiș și pîndea tinerii ce treceau prin fața ei. Cînd se apropie ultimul, ea aruncă nucile spre el cu toată forța mîinilor ei slabe. Bărbatul se feri și trecu mai departe fără să-i dea atenție, îndeplinindu-și treaba cu o conștiinciozitate religioasă. Era puternic și frumos ca un zeu grec.

— Este soțul meu, soțul meu, scînci bătrîna.

— Nu se poate, exclamă Dan. I-ar putea fi nepot.

— De ce nu? întrebă Old. Cred că Uranus le-a promis tinerețe veșnică celor ce lucrează pentru el. Poate că așa a izbutit să-i convingă.

Urmărindu-i pe tineri, ajunseră în fața piramidei centrale.
— Vrei să intri ? îl invită Old.
— Nu. Experiențele cu ființe vii îmi fac greață.
— Altfel n-o să înțelegem nimic. Nu trebuie să-ți fie frică. Noi vedem fără să fim văzuți, pentru că n-am trăit în epoca lor. De altfel, oricum ai veni cu mine, așa cum ai făcut și pînă acum.
Dan știa că Old avea dreptate. Creierul lui vibra de dorința de a afla secretele acelei lumi dispărute, a cărei existență abia putea fi bănuită de semenii lui, ce păstrau despre trecut imagini scăldate în legende și enigmaticele descrieri ale autorilor antici. Această curiozitate nestăpînită îl răvăși ca o nebunie, atît de violent încît îi dădu o senzație de amețeală. Totul părea că se învîrtește în jurul său, în timp ce se îndreptau spre clădirea ciclopică de piatră poleită ce capta pe suprafețe geometrice toată strălucirea soarelui. De la intrarea dreptunghiulară se deschidea un plan înclinat ce cobora în adîncimile pămîntului.
— Vino, spuse Old cu o voce prin care străbătea o subtilă nuanță de amuzament ; și Dan îl urmă amețit, urmărit în același timp de o presimțire rea.
Merseră mult. O boltă sumbră, situată în celălalt capăt al culoarului, îi înghiți. Lumina dispăru pe neașteptate, și Dan ezită în fața beznei ce-l învăluia. Începu să avanseze temător, cu toți nervii încordați și se surprinse întrebîndu-se dacă vreun alt pămîntean din lumea lui ar fi acceptat vreodată să coboare culoarul acela. Înainta încet, pipăind solul cu tălpile, temîndu-se ca în fața lui să nu se deschidă abisuri fără fund, capcane inimaginabile, a căror viziune de coșmar îi tortura mintea. Înainta numai fiindcă simțea că Old se află undeva cu mult înaintea lui, și omul acela ciudat era în clipa aceea singura ființă de care se simțea legat sufletește, pe care ar fi vrut s-o vadă, s-o atingă. Apropierea lui i-ar fi redat liniștea, și această senzație îi mîna pașii în bezna fără sfîrșit. Se întreba care putea fi rostul acelei bariere în întuneric și se gîndi că Uranus urmărise să pună o pavăză între experiențele sale și lumea din afară. Băștinașii n-ar fi îndrăznit să pătrundă pe aici. Poate că pentru ei existau alte intrări și aveau acces numai în anumite compartimente.
— Sssss... sss... sss...
Urechea îi fu izbită de un sunet ; un sunet slab, dar care căpăta proporții fantastice în această tăcere neagră. Încercă să-i definească înțelesul, și-și dădu seama că și în spatele lui se află cineva. Cineva care înainta cu pași tîrșiți. Înainta și vorbea. Involuntar, Dan înregistră, fără nici o dificultate, un monolog bizar, așa cum în vis înțelegi orice limbaj și uneori orice gînd.
„Ce mult mă iubea... Cînd m-a zărit ieșind din apă s-a trîntit jos și și-a acoperit fața cu palmele. Eram atît de frumoasă încît la apariția mea se descrețeau frunțile și în jur erau numai zîmbete. Toți flăcăii din trib mă voiau..., dar eu m-am îndreptat către acel străin venit de aiurea care se prăvălise pe malul apei, orbit de frumusețe. M-am apropiat de el și l-am lăsat să mă privească. Ochii lui mă învăluiau ca un soare în căldură și lumină."
Lui Dan i se păru că recunoaște vocea. Nu era glasul limpede al unei fete tinere, ci un murmur obosit ce semăna a descîntec sau a blestem. Era vocea bătrînei care aruncase două nuci de cocos în-

tr-un tînăr frumos ca un zeu. Acum mergea în spatele lui și, ca să-și alunge spaima de-ntuneric, depăna în gînd cele mai luminoase clipe din viața ei. Zgomotul pașilor era slab. Poate că ea se afla foarte departe în urma lui și numai liniștea perfectă, ecoul culoarului sau nervii excitați îl făceau să perceapă sunetele.

„Dragostea lui era fără margini. A trebuit să lupte cu toți flăcăii din trib ca să mă cîștige. Ce mîndră eram cînd îl vedeam îndurînd lovituri îngrozitoare fără să se clatine. Era plin de sînge și răni, dar lupta nu mai contenea. Iubirea lui sălbatică îi dădea putere.

. . . .

I-a învins pe toți și m-a adus aici fără s-aștepte să i se lege rănile. M-a purtat în brațe. A străbătut păduri și lanțuri de stînci..., dar el nu simțea oboseala. Picioarele îi erau sfîrtecate de pietre și spini..., dar el nu simțea durerea. Numai cînd mă dezlipeam de el țipa ca și cum l-aș fi rupt în două.

. . . .

Mi-a clădit colibă între flori și arbori acoperiți cu perdele de liane. I-am purtat copiii..., dar nopțile în care se închina la mine ca la un idol... Cum îl urăsc! Cum îl urăsc pe zeul care mi l-a răpit! Cum îl urăsc!

Cum îl urăsc...

Cum îl...

Cum..."

Șoapta se stinse în clipa în care Dan zări o geană de lumină departe în fața sa. În urmă totul rămăsese încă învăluit de tenebre.

Dan era mai tulburat decît își dădea seama în clipa în care-l văzu pe Old așteptîndu-l sprijinit de un pilastru.

— Ți-a fost greu.

— Nu.

Planul înclinat conducea către o încăpere imensă, aproape pătrată, înconjurată de colivii, de cuști solide și de acvarii. Toate animalele Terrei păreau a fi reprezentate acolo. Un leu uriaș moțăia solemn în spatele gratiilor, iar, de undeva, Dan fu săgetat de privirea crudă și înțeleaptă a unei tigroaice, care-i aminti de ochii bătrînei din pădure. O singură cușcă era goală, cea din vecinătatea leului, și vederea acelui loc liber îl înspăimîntă în mod inexplicabil.

Priveliștea era însă inedită pentru Old, care fu cuprins de un entuziasm copilăresc. Nu-și putea lua ochii de la acele viețuitoare ciudate.

— N-am văzut niciodată o pasăre atît de mare.

— Este un condor.

— Și animalul acesta scîrbos cu un singur ochi?

— Este o sepie. Înaintează în apă pe principiul turboreactorului. Uite și insecte. Miriapodul acesta uriaș nu-l recunosc nici eu, dar uită-te cu cîtă ușurință sapă un tunel în nisip.

— Aceste ființe de acum 11 000 de ani sînt mult diferite de cele din epoca voastră? întrebă Old.

— Nu, aproape deloc. Unele dintre ele însă au dispărut sau au devenit extrem de rare.

Pe un cadran apărură semnale luminoase.

— Înseamnă că în curînd va avea loc o experienţă, spuse Old. Nu putem pătrunde fără riscuri în laborator, dar vom încerca s-o urmărim în sala de alături pe un ecran. Încearcă să înţelegi ceea ce nu înţeleg eu. Acesta este motivul pentru care te afli aici. Uranus nu cunoştea lumea voastră ; probabil că oamenii pe care i-a găsit aici erau prea înapoiaţi ca să le-o explice. În epoca ta un copil de şcoală ştie mai mult decît oricare dintre ei. Vreau să observi experienţele şi să-mi spui dacă aceşti savanţi ai planetei mele nu comit vreo eroare de care nici ei şi nici eu nu ne-am putea da seama.

— Cum am să le pot înţelege vorbele ?

— În clipa în care ai trecut prin barajul timpului, gîndirea ta a devenit sensibilă şi penetrantă. Poţi pricepe gîndurile oricărei fiinţe înzestrate cu raţiune.

În încăpere pătrunseseră cîţiva băştinaşi care transbordară o sepie dintr-un acvariu într-o cutie opacă care fu împinsă pe un plan înclinat.

— Ce vietate înfricoşătoare ! se sperie Old.

— Este un animal inferior, spuse Dan. Pe tentaculele lui sînt ventuze otrăvitoare.

— Ar putea deveni un excelent scafandru submarin.

— Ştiu eu ! zise Dan sceptic. Oricum ideea nu-i rea.

Pe ecran apăru cutia opacă în care se afla molusca. Dan auzi o explozie, şi nişa în care se făcuse dezintegrarea fu invadată de o ceaţă grea şi lucioasă ca un val de gelatină. Urmă o încleştare monstruoasă de tentacule uriaşe, încolăcindu-se, extinzîndu-se, cuprinzînd întreaga încăpere în menghina lor otrăvită. Solul se cutremura de forţa loviturilor necontrolate, spasmodice, înfricoşătoare. Atunci, în dreapta, se ivi un chip încruntat. Părea decupat în obscuritatea încăperii acel cap puţin aplecat, cu ochii ca două găuri de-ntuneric, privind în silă, de la distanţă, monstrul pe care-l zămislise.

— Uranus, şopti Old.

Masa gelatinoasă îşi potoli frămîntările şi începu să tremure. Ochii creatorului o stăpîniră o clipă, apoi tentaculele ei porniră ameninţătoare spre el. La un semnal al său, platforma pe care se afla monstrul se deplasă, şi hidoasa creatură alunecă în adîncuri.

— Ai înţeles ceva ? Ai putea să-mi explici de ce din această experienţă n-a rezultat o fiinţă care să poată fi strunită aşa cum voi, oamenii, stăpîniţi caii ?

— Nu orice animal poate fi domesticit, Old. Lucrînd cu animalele inferioare, Uranus nu are şanse de reuşită. Aceste vietuitoare au instincte necontrolabile, cele mai periculoase fiind instinctul de apărare şi acela de a-şi potoli foamea ucigînd.

Dan nu-şi mai amintea numărul exploziilor şi nici viziunile de coşmar ce i se perindaseră prin faţa ochilor ; doar cînd flăcăul acela

frumos pe care-l zărise în pădure trecu prin fața lui și se duse să ia un scorpion dintr-o cușcă aflată în apropiere începu să se agite.

— Ce-i cu tine ? întrebă Old.

— Nu-ți dai seama ce vor să facă ? Acul minuscul al acestei arahnide injectează un venin care face să putrezească carnea. Dîndu-i forța și mărimea unei mașini, ea poate deveni un flagel, și mai sînt instinctele ei primare. După ce este fecundată, femela își ucide soțul și se hrănește cu trupul său. Uranus este un nebun.

— Dan, noi nu putem interveni în trecut. Nu putem să schimbăm istoria. Aceste lucruri s-au întîmplat acum multe mii de ani. Descoperind posibilitatea de a călători în timp, ne putem permite să asistăm la aceste evenimente doar ca niște simpli spectatori. Încercăm să învățăm din experiența trecutului, dar n-avem cum să-l modificăm.

— Nu mai pot suporta vederea acestor monștri, se plînse Dan. Iar ceea ce va urma poate fi mai groaznic decît tot ceea ce am văzut pînă acum.

Se afla într-o stare de neliniște pe care nici nu mai încerca să și-o stăpînească. Ar fi vrut să fugă fără să se mai uite înapoi, dar era prizonierul zidurilor ciclopice și al capcanelor de întuneric. Totul se petrecea ca într-un coșmar în care iluzia realității este atît de înspăimîntătoare încît poate ucide. În această stare de spirit, Dan privi cu milă pe băștinașul care încerca zadarnic să scoată scorpionul din micuța lui colivie. Tînărul părea speriat. Mișcările lui erau stîngace. Picături mici de sudoare îi țîșniseră pe frunte, iar mîinile îi tremurau. Dan văzu scorpionul zbătîndu-se în clipa în care tînărul voia să-l introducă în cutia opacă. Flăcăul tresări speriat și-l scăpă jos. Insecta înainta pe sol, apropiindu-se de Dan cu mersul ei hidos, iritată, cu acul veninos ridicat amenințător. Cu un gest aproape reflex, Dan ridică piciorul și o strivi. Se îndepărtă repede, nevoind să vadă cum ultimele mișcări sacadate ale membrelor hidoase sînt potolite în nemișcarea morții.

Old izbucni în rîs.

— Ți-am spus că nu putem schimba trecutul. Dacă această experiență a avut loc acum 11 000 de ani, va trebui să asistăm la ea.

Cadranul luminos se aprinse din nou pentru cîteva clipe.

— Ce anunță ? întrebă Dan.

— „Testul se amînă pînă la pregătirea altui scorpion. Laborantul va fi sancționat două ore în cutia de pedeapsă, după terminarea turei." Asta este tot ce ai realizat, dar nu trebuie să te-ntristezi, insecta oricum ar fi murit dintr-un motiv oarecare și, vinovat sau nu, tînărul băștinaș ar fi stat două ore la carceră. În schimb, noi vom avea timp să explorăm alte încăperi.

(CONTINUAREA ÎN NUMĂRUL VIITOR)

HORIA ARAMĂ

Vînătorul

Împuşcătura sparse violent echilibrul sonor al văii, depăşind previzibilul, făcîndu-l pe vînător să tresară, surprins, vinovat. Locul avea o rezonanţă specială, mai scurtă decît ar fi fost de aşteptat, însă mai profundă. Cauza o constituia, probabil, terenul vălurit în mari cute paralele, ca pielea gîtului la bătrîni. Coline prelungi, nu mai înalte de 30 de metri, sfîrşind longitudinal în valea adîncă ori în munte. Brădet pătat de un aluniş neproductiv. Umbră. Umezeală.

Vînătorul tresări. Aşa i se întîmpla mereu în acest loc. N-ar fi putut afirma că-i face plăcere. Căutase teritoriul acesta neumblat pentru că, novice, după primele vînători, în care stîngăciile sale nu scăpaseră nesancţionate de rîsul camarazilor încorsetaţi în pielărie bună şi benzi de cartuşe, simţise nevoia singurătăţii. Atunci cînd i se păru că iniţierea lui era completă, căută şi găsi un loc în care să poată vîna fără martori. Era cu mult mai plăcut. Nici nu punea întotdeauna arma la ochi. Deseori se mulţumea să rătăcească fără sens, pătrunzîndu-se de peisaj, lăsîndu-se încorporat de natură. Alteori se lăsa să cadă într-un pat de frunze la poalele vreunui arbore gigant, anonim venerabil, duh al unei poiene. Aceste escapade rămîneau şi ele anonime, le refuza comentariilor voit superficiale, şcolăreşti ale amicilor.

Locul îl descoperise din întîmplare, după o zi de alergătură solitară, căutînd să iasă din pădure în direcţia, credea el, a Bihaiei, mondenul punct de atracţie turistică, acest cap de pod înaintat al civilizaţiei în oceanul pădurii virgine. Greşise drumul şi ajunsese pe aceste cute ale pămîntului ciudat rînduite, împîclite de o vegetaţie amestecată. Rătăcise îndelung, fără grabă, avid să observe, şi se întorsese apoi spre şoseaua pe care venise.

După un timp căutase iar locul, cu neputinţă de găsit. Ocolise Bihaia convins că un indiciu oarecare îl va orienta. Cînd regăsi valurile geologice a fost tot din întîmplare. De atunci renunţă să le mai caute altfel.

Într-una din zilele sale de plăcere egoistă întîlni sexapodul. O căprioară, ai fi putut zice, cu corpul mai puţin bine legat, sprijinit pe şase labe subţiri, graţioase, fragile.

Trecu destul de aproape, fără să-i pese de prezența vînătorului. Acesta abia avu timp să se frece la ochi. O nălucire era exclusă. Întîlnise un monstru!

Părăsind locul, își dădu seama că nu poate povesti nimic vînătorilor prieteni. Aceștia l-ar fi luat în rîs. Nu avea nici o dovadă. Fu mirat să constate că nici nu se gîndise să tragă în strania făptură. „N-am să fiu niciodată un adevărat vînător" — își spuse.

Întîlnirea atît de neașteptată dădu sens colindului său singuratic. Voia să revadă, să verifice revelația sa anterioară, să ispitească altele. O faună inedită era greu de imaginat atît de aproape de centrele urbane. Pămîntul nu mai are de mult pete albe. Necunoscutul se ascunde în sol, în fundul oceanelor, la nivel microscopic.

Această idee îi păru ridicolă după ce întîlni ariciul rostogolitor. Alergase după el îndelung, se opriseră apoi amîndoi să respire, îl vedea umflîndu-se și dezumflîndu-se ca un balon, în desișul țepilor spiralați străluceau negru ochii, dar nici o clipă ghemul nu se destrămă. Vînătorul înțelese că aceasta era construcția lui. De atunci colecția se îmbogățise mereu, deși numărul speciilor nu depășise pe al degetelor de la mîini.

Revăzînd sexapodul, se simți profund ușurat, ca și cum ar fi depășit iluzia unui echilibru precar. Era o confirmare a cărei necesitate o simțea. Înțelese că în tot acest timp se îndoise de realitatea ineditelor sale întîlniri cinegetice, că tăcerea lui se datora nu doar fricii de ridicol, ci și scepticismului.

Împăcat cu sine și cu toate misterele lumii, se regăsi. Ridică la ochi arma, ochi cu o atenție nouă, străbătută parcă de grija de a nu face rău, și trase. Desigur, animalul nu va cădea, gîndi. Cine știe unde sînt eu și unde el, în ce timp, în ce spațiu, în ce sistem de coordonate.

Dar acesta ținea să-l exaspereze. Glonțul își făcu datoria. Ciudata căprioară se prăbuși pe o parte. Alergă spre ea. Îi dădu ocol. Își învinse ezitarea și o atinse. Era consistentă. O ridică. Era grea. Îi mîngîie cu degete febrile părul aspru, îi pipăi timid labele, ca pentru a se încredința de realitatea lor. Orice iluzie era exclusă. Legă cele șase labe și luă animalul în spate. Porni mecanic înapoi, spre lume, ca de atîtea ori, purtînd povara aducătoare de mîndrie vînătorească. Merse îndelung. Povara i se părea tot mai grea. Străbătuse aproape întreg drumul. De departe se auzi mugetul domesticit al unui motor.

Atunci vînătorul se opri. Depuse animalul pe iarbă. O ultimă speranţă îi şoptea că s-ar fi putut ca, purtată în spate, ferită de orice privire, căprioara să se fi prefăcut într-una de rînd. Pe verdele umbros, cele şase labe se desenau delicat. În faţa evidenţei nu era nimic de făcut.

Nu se grăbi să-şi reia drumul. Aprinse o ţigară. Nu s-ar putea spune că medita. Ezita numai. Constată cu mirare că nu dorea să apară în lume cu sexapodul în spate. Nu ţinea să dea explicaţii, să susţină, să justifice, să pledeze. Mîndria cinegetică i se retrăsese în fundul sufletului. Stinse ţigara, aruncă o ultimă privire animalului, apoi se întoarse şi porni.

Peste două ore traversa oraşul. Nu mai avea nici o îndoială că totul fusese un vis. În metro, lumea privea cu admiraţie şi dezgust vînătorul. Pe spatele bluzei kaki, acolo unde purtase povara sexapodului, stăruia fosforescent o pată de sînge.

Linişte în eter

Durase imens pînă ce omenirea binevoise să recepţioneze mesajul care o salva. Durase monstruos, disproporţionat faţă de sensul mesajului. Ca să renunţăm la epitete, între întiiul avertisment public şi marele decret se pierduseră decenii.

Unii autori sînt de părere că întîrzierea se datoreşte capriciului care l-a determinat pe Ratamashawa să ducă dramatica sa campanie la adăpostul unui pseudonim şi refuzînd să apară fizic în faţa publicului. Este drept că acest mod a alimentat scepticismul foarte multora, dar el nu ar fi trebuit să împiedice reţinerea de către iniţiaţi a esenţei. În orice caz, anonimatul a permis continuarea campaniei, care, altminteri, ar fi depăşit posibilităţile unui om.

Ratamashawa tăcuse destul, ani lungi în care verificase în repetate rînduri adevărul concluziilor sale şi, cunoscînd caracterele omenirii, meditase asupra mijloacelor prin care să i se adreseze.

Nu era lesne să demonstrezi nocivitatea mediului hiperionizat unei lumi care trăia de atîta vreme pe o planetă suprasaturată de cele mai diverse radiaţii electromagnetice. Lipsa unei concordanţe elementare, vizibile între cauză şi efect,

mulțimea și subtilitatea verigilor intermediare făcuseră nu numai ca multă vreme legătura dintre ele să nu poată fi pusă in evidență, ci și ca, după debutul campaniei, numeroși savanți să întîrzie a lua atitudine spre a nu nemulțumi publicul radio și telejag. Chiar și acelora care acceptară în cele din urmă ideile Anonimului li se părea o utopie să propună ori să susțină o asemenea radicală răsturnare ca, de pildă, renunțarea la folosirea undelor electromagnetice în supradezvoltata industrie a distracției.

O polemică de 40 de ani, aceasta întrece posibilitățile unui singur om. Se crede că în spatele Anonimului a stat un grup de persoane animate de aceeași convingere și de o absolută încredere în Ratamasbawa, oameni din diferite generații care au intrat în bătălie de-a lungul ei, au evoluat odată cu mijloacele ei și cu situația planetei.

Prudența autorilor campaniei s-a dovedit îndreptățită. Să ne amintim apariția, după începerea experiențelor de către foruri oficiale, a bandelor de imberbi amatori ai tuturor fanfelor muzicale, care, în ignoranța lor, își vedeau amenințate sursele amuzamentului la care se reducea viața lor spirituală. Violențele acestor bande, atacurile asupra persoanelor de imensă autoritate și a instituțiilor, ocuparea Palatului Radioteleviziunii franceze, aruncarea în aer a Academiei din Stockholm, dar mai ales marșul asupra Los Angelesului au arătat că ignoranța ocupa și în veacul instrucțiunii un loc primordial în ierarhia răului.

Ca întotdeauna, perseverența a triumfat. Repetată în fel și chip, susținută din amvon sau ridiculizată de umoriști, ideea a sfîrșit prin a cîștiga teren. În ultimul deceniu, o revoltă surdă se instalase în păturile active ale popoarelor. Grupările decise la acțiune creșteau, deși lent. Breșa se produse ca de obicei unde nu se aștepta nimeni. Panama, un stat prea mic pentru a însemna ceva, a interzis primul orice emisiune radio pe teritoriul său. Protestele trupelor O.N.U. din paza canalului, care se dezagregau de plictiseală, nu au servit la nimic. Mai multe emisiuni clandestine au fost suspendate cu sancționarea exemplară a vinovaților. Mai grea a fost lupta pentru înlocuirea sistemelor de conducere a navigației prin canal și pe

aeroporturile țării. Războiul între guvern și personalul navigant internațional a durat peste 11 ani și a fost urmărit de omenirea întreagă. Sancțiunile aplicate statului Panama — boicotarea liniilor aeriene, refuzul echipajelor aparținînd companiilor străine de a zbura peste teritoriul acestei țări, părăsirea parțială a canalului — n-au făcut decît să dezvolte brusc organizațiile naționale de transport, constrînse să caute și să găsească mijloace care să țină seama de hotărîrea guvernului.

Într-adevăr, criza își făcu efectul. Sub imperiul ei, într-un timp relativ scurt, Mariani și colectivul său au găsit sute de aplicații în domeniul amintit al „energiei periferice", descoperită de marele savant italian. Autoritățile panameze le folosiră cu mult curaj în conducerea automată a navelor maritime și aeriene. In curînd, țări avansate plătiră în valută forte accesul la experiența panameză. Nimeni nu se grăbea s-o aplice. Soluția părea să existe, dar introducerea în domenii noi a „energiei periferice" presupunea reinventarea a zeci și sute de mii de dispozitive și aparate, cu cheltuielile aferente.

Primejdia împingea însă de la spate. Lumea devenea tot mai conștientă de riscurile jocului. Innoirile erau inevitabile. Unele posturi naționale de radio și televiziune își împuținară canalele.

Necesitatea controlului asupra emisiunilor duse la naționalizarea unor posturi. Japonezii introduseră raționalizarea folosirii undelor electromagnetice, a tuturor surselor de radiații a căror compatibilitate cu viața era cîtuși de puțin pusă în discuție. Scăderea în consecință a ionizării atmosferei fu salutată ca un semn încurajator. Curînd statele se întreceau în a reduce sursele nocive, publicînd situații statistice anuale.

Schimbările amintite avură cele mai neașteptate efecte. Omenirea, care la un moment dat părea să fi recunoscut atotputernicia singulară a televiziunii, redescoperi farmecul artei vii, al scenei reale, al spectacolului la care asiști în carne și oase. Campanii desfășurate cu risipă de forțe se străduiră să reînvețe publicul a-și părăsi domiciliul spre a se reuni în săli de spectacol. Teatrul renăscu. Înflori din nou una dintre cele mai intelectuale arte, aproape uitată : conversația.

Se apropia a 40-a aniversare a primului semnal. Anonimul lansă un nou apel. O propunere simplă, accesibilă pentru că era limitată. Un răgaz festiv, un spațiu simbolic: 24 de ore fără radio. Omenirea acceptă. Aniversarea fu astfel sărbătorită.

A doua zi, cîteva posturi de ascultare a Cosmosului își transmiseră un ciudat mesaj pe care-l înregistraseră. Descifrarea dură aproape doi ani. În cele din urmă, învățații fură de acord că era vorba de un mesaj extraterestru al cărui sens era dureros de limpede: autorii lui renunțau să cheme planeta noastră, căreia i se adresaseră zadarnic vreme de 15 cicluri. Vor încerca să ia contact cu semenii probabili din alte galaxii.

Omenirea fu consternată. Niciodată nu se considerase că emisiunile radio pot stînjeni în asemenea măsură activitatea radiotelescoapelor. De peste o jumătate de secol, Pămîntul sta cu sufletul la gură ascultînd paraziții sorilor de aiurea și nu înregistra dovada neprețuită a faptului că existența lumii „celorlalți" nu este o utopie, rata contactul cu ei, se condamna pentru cine știe cîtă vreme la singurătatea care deformase milenii în șir civilizația.

Revolta fu unanimă, dar nu mai puțin zadarnică. Nu exista nici un vinovat, iar inventarea unora nu duse la nimic. Apeluri puternice fură lansate fără nici un rezultat. Neștiind încotro să-și orienteze antenele, astronomii își cheltuiră în van energia și nervii. Înregistrările fură contestate, recercetate, răstălmăcite. Ele nu revelară originea apelului, nu oferiră o soluție, ci subliniară din nou inutilitatea zbuciumului. Orgoliul planetei nu admitea să se calmeze fără a se cheltui. Fură căutate și găsite conflicte nesoluționate, reaprinse focare de război, risipite mijloace și vieți omenești. Cînd lucrurile se liniștiră, se instaură o resemnare mortală. În cele din urmă, omenirea făcu ceea ce atît de bine știe să facă: uită.

Emisiunea nu mai reapăru. Dispăru și Ratamashawa, trecînd din actualitate în istorie, din istorie în legendă, apoi în enigmă. Astăzi nu se mai știe dacă a existat cu adevărat. S-a ascuns ca să supraviețuiască și să-și facă auzit mesajul. Nu și-a supraviețuit sieși, iar mesajul său a rămas inutil, circulă prin lume ca o morală fără fabulă.

BOGDAN I. PAŞA

ENIGMELE PLANETEI MARTE, MAREELE ŞI DERIVA CONTINENTELOR TERESTRE

Originea Lunii

Asupra originii Lunii există două ipoteze opuse:
— Luna s-a rupt din Pămînt.
— Luna este un asteroid captat de Pămînt.

Prima ipoteză pare cea mai firească. Am văzut că forțele de maree îndepărtează Luna de Pămînt şi, în acelaşi timp, încetinesc rotația Terrei. Aceasta l-a determinat pe astronomul englez George Darwin, fiul biologului Charles Darwin (cel cu teoria evoluției speciilor), să-şi pună întrebarea dacă nu cumva Luna s-a rupt din Pămînt. În jurul anului 1880 a publicat o lucrare în care a studiat variația în timp a acestei mişcări. El a parcurs prin calcule drumul Lunii în sens invers. Pe măsură ce mergem spre trecut, se micşorează simultan durata zilei terestre (azi 24 de ore), durata lunii (azi 29,5 zile) şi distanța Terra-Luna. Se ajunge astfel la un trecut îndepărtat, probabil acum 4,5 miliarde de ani, cînd Luna se afla la distanța de 2,5 raze terestre de Terra (azi este la 60 de raze), şi durata unei zile era egală cu durata unei luni, amîndouă avînd cam 5,4 ore.

Spre uimirea lui G. Darwin, calculele i-au scos în cale o dificultate insurmontabilă: cele 2,5 raze terestre reprezentau apropierea maximă posibilă Pămînt-Lună, deoarece, la o distanță mai mică, transferul de energie mareică ar fi fost invers, adică de la Lună spre Pămînt, iar Luna ar fi sfîrşit prin a cădea pe acesta. Ipoteza lui Darwin părea compromisă. Astăzi ştim însă că satelitul nostru ar fi putut sări această barieră împins de un proces mai brutal: printr-un efect de rezonanță.

La început, Luna era înglobată în masa Terrei, care era supusă mareei solare ce-i încetinea rotația. Cînd ziua a ajuns de 5,4 ore, durata mareei a devenit egală cu perioada de oscilație a Terrei. Planeta a intrat în rezonanță, şi înălțimea fluxului a crescut catastrofal. Masele antrenate erau din ce în ce mai mari. Pierderile prin

frecare creşteau, sporea decalarea de maree τ (unghiul de pierderi). Nucleul dens al Pămîntului prin colosala sa inerţie nu se lăsa antrenat în acest joc. Cele două maree (cea directă şi cea inversă) intindeau din ce în ce mai puternic scoarţa. Fiecare dintre ele voia să i-o fure celeilalte. Probabil că au existat unele pendulări între aceste coame. Pe scurt, una dintre ele a fost mai tare, s-a intensificat rapid şi parcă a înghiţit-o pe cealaltă. Gonind împotriva rotaţiei terestre (ceea ce crea frecări uriaşe), reuşea tot mai greu să se menţină în apropierea axei Pămînt-Soare. La un moment dat, totuşi, a părăsit direcţia Soarelui. Invîrtindu-se vertiginos, odată cu planeta, a fost tot mai mult alungită de forţele centrifuge, iar pînă la urmă, învingînd gravitaţia, uriaşul val s-a rupt. Astfel s-a desprins de Pămînt şi a fost proiectată în spaţiu la o distanţă de peste 2,5 raze terestre bucata ce avea să devină Luna. Prin reducerea masei, Pămîntul de astăzi a ieşit din rezonanţă. Pe de o parte, perioada pulsaţiei proprii a scăzut, pe de alta mareea creată de noul satelit a început să lungească mai rapid durata zilei.

Ipoteza Darwin explică şi faptul că Luna este mai uşoară decît Pămîntul. Densitatea medie a Terrei este 5,5; a Lunii — de numai 3,2. Dar densitatea rocilor de suprafaţă este aceeasi pentru ambele corpuri, în jurul valorii 3. Înseamnă că Luna este lipsită de un nucleu metalic greu, cum are Terra, ceea ce se datorește faptului că este formată numai din roci terestre de suprafaţă. Lipsa unui conţinut greu a fost observată şi printr-un fel de „radiografiere fără voie" a Selenei. Doi cercetători de la Institutul Smithsonian (S.U.A.) au recepţionat semnale radiofonice trimise de modulul de comandă „Endeavor" (misiunea „Apollo"-15) în momentul în care acesta se găsea în spatele Lunii, în aşa-zisa „zonă moartă" pentru undele radio. S-a tras concluzia că pînă la o mare adîncime Luna are o structură poroasă de tipul pietrei ponce sau al unei aglomerări de sfărîmături. Oscilaţia de maree, din care a luat naştere, n-a afectat sensibil straturile interioare grele ale corpului iniţial.

În a doua ipoteză asupra originii Lunii, ea ar fi fost captată de Pămînt într-un trecut îndepărtat şi se învîrtea la început în jurul acestuia la o distanţă mai mică decît cea de acum. Efectele de maree au făcut să crească continuu această distanţă, aşa cum creşte si astăzi. Aşadar, această a doua ipoteză reprezintă în ultima sa fază o evoluţie similară cu cea din prima ipoteză. Chiar dacă nu vrem să mergem pînă la capăt după ipoteza lui Darwin, adică pînă la ruperea Lunii din Pămînt, sîntem forţaţi să-i acceptăm ideea măcar în parte. Luna venită din Cosmos a trebuit mai întîi să se apropie şi apoi să se îndepărteze de Pămînt. Este mai complicat şi mai puţin verosimil. Totuşi era o cale de a se înlătura o serie de dificultăţi pe care le întîmpina ipoteza lui Darwin.

Cele mai noi argumente împotriva ei au la bază analiza rocilor recoltate pe Lună *. Asupra interpretării acestor analize voi reveni mai pe larg. În esenţă, ele par să indice:

— Rocile selenare sînt asemănătoare celor terestre, deşi unele diferenţe fac greu acceptabilă o origine comună **;

* Vezi articolul *Geologia Lunii* de V. Brana (în revista „Ştiinţă şi tehnică" nr. 9 1971).

** Vezi revista „Science et vie" nr. 11 1969, p. 66.

— Unele dintre roci sînt mai vechi decît cele mai vechi roci de pe Pămînt, ceea ce ar presupune că Luna s-a format înaintea planetei noastre *.

In consecință, analizele ar veni în sprijinul celei de-a doua ipoteze asupra originii Lunii.

Dacă privim însă lucrurile în lumina efectelor de maree, devine posibil și un alt mod de a interpreta formarea acestor roci. In adevăr, am văzut că Luna este oprită din rotația în jurul propriei axe arătînd Pămîntului aceeași față. Astfel și mareea selenară a „înghețat" în timp ce pe Pămînt mareele continuă și astăzi să agite suprafața. Inseamnă că Luna a ieșit mai timpuriu decît Terra din malaxarea produsă de maree. Nu-i exclus ca, de fapt, vîrsta rocilor să marcheze terminarea malaxării, și atunci firește ca acelea de pe Lună să fie mai vechi, chiar dacă ea s-a rupt din Pămînt. Pe de altă parte, s-ar putea ca rocile terestre să difere de cele selenare, deoarece pe Pămînt malaxarea a ridicat din adînc și roci grele (pe care Luna nu le are) și le-a retopit cu cele mai ușoare.

Din aceste motive, consider că problema de a alege între cele două ipoteze nu se poate considera rezolvată. Pînă atunci, toate datele pe care le-am expus mă fac să înclin spre ipoteza lui Darwin, adică a Lunii rupte din Pămînt. In cele ce urmează, voi arăta numai consecințele acestei ipoteze, nu și ale celeilalte. Chiar dacă se pare că ipoteza Darwin contrazice unele date de analiză, să nu uităm totuși că și ipoteza Kant-Laplace asupra formării sistemului solar a fost teoretic imposibilă timp de o sută de ani și reabilitată la două secole după emiterea ei.

Planeta Marte – un frate al Lunii?

O altă dificultate de care m-am lovit s-a datorat faptului că planeta Marte este ceva mai puțin densă decît ar trebui, comparativ cu celelalte planete. Astăzi, în urma precizărilor făcute de fizicianul german Carl von Weizsäcker și de astronomul american Gerald Kuiper, s-a revenit la ipoteza inițială Kant-Laplace asupra originii sistemului planetar. Se consideră că planetele, ca și Soarele, provin toate din condensarea aceleiași substanțe inițiale ce conține 99% hidrogen și heliu, și restul de 1% elemente mai grele sub formă de praf. In cursul timpului, planetele mai apropiate de Soare au pierdut acest hidrogen, care s-a răspîndit în spațiu. Partea care a rămas, partea solidă, trebuie să conțină elementele chimice cam în aceeași proporție, deci să aibă densități medii foarte apropiate între ele. Aceasta se verifică pentru densitățile următoarelor planete :

Mercur 6,2
Venus 5,3
Terra 5,5,

cu observația că pentru Venus densitatea era, după date mai vechi, 5. Sonda „Venus"-7 a arătat că planeta are o atmosferă foarte înaltă și deci volumul este mai mic. Conform noilor date, rezultă o densitate de 5,3.

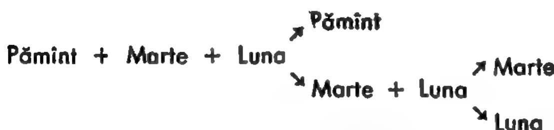
* Vezi „Știință și tehnică" nr. 7 1971, p. 36 și „România liberă" din 31.I.1971.

Planetele mari: Jupiter, Saturn, Uranus, Neptun, au densități mai mici decît 1, ceea ce se datorește faptului că au păstrat o foarte mare proporție de hidrogen în atmosferele lor de înălțimi uriașe.

Marte are, în schimb, densitatea medie de 3,8. Ar fi de presupus ca rocile de la suprafața planetei să fie mai ușoare decît cele din adînc, adică să aibă, ca și Terra sau Luna, o densitate în jur de 3. Cum se poate explica însă o densitate medie atît de mică în comparație cu celelalte planete din familia Terrei? Probabil că Marte este lipsit de nucleul de metale grele pe care îl are Pămîntul, adică provine din roci de suprafață ca și satelitul terestru. Aceasta ar însemna că nu este din aceeași generație cu restul planetelor, că s-a rupt din altă planetă printr-un mecanism analog formării Lunii. (În mod indirect, această argumentație legată de densitate întărește ipoteza lui Darwin asupra originii Lunii.)

Care să fie acea planetă? Știm prea puține despre Iupiter sau despre grupul asteroizilor. Deocamdată pot avansa următoarele două ipoteze:

1. Marte rupt din Pămînt printr-un mecanism de forma:

Prin acest mecanism, din corpul inițial s-ar fi rupt o masă egală cu Marte și Luna la un loc. Dar mareele de pe satelitul abia născut erau atît de mari încît l-au rupt și pe el în două părți. Marte, fiind mai mare, s-ar fi îndepărtat mai repede de Pămînt și ar fi putut evada sub influența vremelnică a unei alte planete (a lui Iupiter sau a ipoteticului corp din care s-au format asteroizii).

Mecanismul de ruperi succesive pare la prima vedere mai plauzibil decît ruperea numai a Lunii. În adevăr, masele în joc, raportate la masa Pămîntului, sînt:

Pămîntul	1
Marte	0,108
Luna	0,0123

La ruperea Pămînt-Lună masa desprinsă din corpul inițial este:

$$\frac{\text{Luna}}{\text{Pămînt} + \text{Luna}} = \frac{0{,}0123}{1 + 0{,}0123} = 1{,}21\%$$

La ruperea Pămînt-Marte-Lună etapele ar fi:

$$\frac{\text{Marte} + \text{Luna}}{\text{Pămînt} + \text{Marte} + \text{Luna}} = \frac{0{,}108 + 0{,}0123}{1 + 0{,}108 + 0{,}0123} = 10{,}7\%$$

$$\frac{\text{Luna}}{\text{Luna} + \text{Marte}} = \frac{0{,}0123}{0{,}108 + 0{,}0123} = 10{,}2\%$$

Este mai ușor de înțeles ca o diferență de 10% să poată scoate din rezonanță o masă decît o diferență de 1,2%. De asemenea, este mai ușor de înțeles ruperea unui obiect cosmic în două bucăți nu prea distanțate ca mărime.

Corpul inițial Pămînt-Marte-Lună ar fi avut o densitate în jur de 5,3, adică identică cu a lui Venus.

2. A doua ipoteză pleacă de la o întrebare oarecum firească. Oare numai Pămîntul să fi suferit o astfel de catastrofă cum a fost ruperea Lunii din el? Cercetînd firmamentul, privirea se fixează asupra planetei Venus. Are aproape aceeași mărime și densitate ca Terra. Distanța față de Soare este de 0,72 din distanța Pămîntului și deci forțele de maree trebuie să fie de 2,6 ori mai mari decît cele terestre. Rotația planetei este complet oprită și chiar puțin retrogradă. Am văzut că un satelit poate frîna rotația unei planete. De ce dar Venus n-ar fi putut suferi o catastrofă asemănătoare Pămîntului? Poate că Marte a fost cîndva satelitul lui Venus, rupt din acesta.

Oricum ar fi, consider că poate fi avută în vedere și ipoteza că Marte este un fost satelit și deci mai tînăr decît alte planete.

Marte și asteroizii

Intre orbita planetei Marte și orbita planetei Iupiter se rotesc în jurul Soarelui o mare cantitate de mici planete: *asteroizii*. Cel mai mare, Ceres, are diametrul de 770 km. De la acesta se găsesc în jos o scară întreagă de mărimi, mergînd, desigur, pînă la dimensiunea firelor de praf. Cu cît sînt mai mici, cu atît sînt mai mulți. Numărul celor cu diametre de peste 150 km se apropie de 50 000—100 000, iar masa întregului roi este evaluată la 1/1 000 din a Pămîntului.

Astăzi se crede că asteroizii reprezintă resturile uneia sau ale mai multor planete fragmentate prin ciocniri succesive. Pare mai probabil că a fost o singură planetă, dar rămîne încă neexplicată cauza din care s-a rupt în primele două părți (după cum, odinioară, era dificil să se înțeleagă cum s-a desprins de Pămînt Luna dacă ea nu putea fi mai aproape de 2,5 raze terestre.)

Planeta inițială sau cele cîteva gravitau pe orbite destul de îndepărtate ale corpurilor vecine. Iată distanțele pînă la Soare ale grupului de planete care ne interesează (în unități astronomice):

Terra	1
Marte	1,52
Asteroizii	2,7
Iupiter	5,2

În copilăria sistemului planetar se vor fi produs multe ciocniri, dar pînă la urmă au rezultat niște căi care să asigure planetelor de azi „securitatea circulației". De atunci au trecut vreo 5 miliarde de ani, și aceste căi s-au curățat și s-au stabilizat. Asteroizii sînt însă

mult mai tineri (vom vedea mai departe de ce). Ciocnindu-se între ei, au fost proiectați în toate direcțiile. A trecut un timp prea scurt pentru înlăturarea celor care constituiau un „pericol de accidente". De aceea, cei mai mulți se rotesc pe raze cuprinse între 2,3 și 3,2 unități astronomice. Unii însă, urmînd orbite foarte excentrice, se îndepărtează mult de zona obișnuită. În cantitate din ce în ce mai mică pot trece în interiorul orbitei terestre, ajungînd pînă la cea a planetei Mercur, iar spre exterior pînă la Saturn sau chiar mai departe.

Se bănuiește că cea mai mare parte din meteoriții care cad pe Pămînt, pe Lună și pe Marte provin din grupul asteroizilor. Abundența craterelor de pe Marte confirmă această ipoteză. Se presupune că și cometele fac parte din același grup.

Cantitatea de meteoriți căzută pe Terra este greu de apreciat din cauza celor minusculi, mergînd pînă la particule de praf insesizabile. Odată cu perfecționarea metodelor de cercetare, evaluarea cantității a crescut de la 5 tone pe zi (pe întregul Pămînt) pînă la 10 000—15 000 de tone sau chiar 100 000 de tone (I.M. Zabelin, *Geografia pe alte planete)*. Înclin să cred că evaluările mai mari sînt mai aproape de adevăr. Compoziția meteoriților reprezintă roci asemănătoare celor terestre și provenite, desigur, din corpuri mai mari. Densitatea medie a meteoriților este în jur de 3,7. Analiza radioactivă a demonstrat că ei poartă un „act de naștere", atestînd de la formarea rocii de bază în adîncul planetei-mamă 4 miliarde de ani, și un „carnet de zbor", arătînd (prin cantitatea de heliu datorat razelor cosmice) un periplu cosmic de 300 milioane de ani. Așadar planeta inițială are aceeași vechime (sau aproape) ca și celelalte, dar fragmentarea ei a avut loc mult mai tîrziu. Mai important decît cifrele (care mai pot suferi corecții) este faptul că, în marea lor majoritate, meteoriții au toți aceeași vîrstă și aceeași durată de zbor cosmic. Diametrul planetei inițiale era de cel puțin 40 la sută din cel al Lunii.

Pe Pămînt, considerînd un debit de 30 000 de tone pe zi, în cele 300 milioane de ani, ploaia aceasta ar fi acoperit scoarța terestră cu un depozit înalt de 1,7 m. Pe Pămînt, acest depozit este imposibil de regăsit datorită eroziunii. Pe Lună, sondele „Apollo" au găsit depuneri mult mai reduse : 2 la 30 de centimetri. Luna însă, fiind lipsită de atmosferă și avînd o forță mai mică de gravitație, expulzează mult material. Praful fin se așază, meteoriții mari produc explozii care dislocă mase uriașe și le aruncă în parte înapoi în Cosmos. Dr. Dean R. Chapman (de la N.A.S.A.) evaluează la 10 000 000—100 000 000 de tone cantitatea de tectite lunare căzută pe Pămînt (aceste tectite reprezintă numai un sort din furnitura selenară, iar Pămîntul un mic punct în spațiu).

Pe Marte, cantitatea de meteoriți ar trebui să fie mult mai mare, planeta roșie fiind din plin în zona asteroizilor.

O serie de incidente survenite la majoritatea sondelor spațiale în imediata vecinătate a planetei Marte par să confirme acest fapt :

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

IMPORTANT

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual* .... *24 lei*
- *pe șase luni* .... *12 lei*
- *pe trei luni* .... *6 lei*

***Abonamentele** se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.*

PREȚUL 1 LEU | 41087